

մանեան կայսրութեան երկիրները:

Պ. Քիւրտեան ինծի կը վերադարձ. Ալ-ի Օսման = Օսմանեան կայսրութեան երկիրները:

Այս խեղաթիւրումէն ետք, զոր իր յուշումին կարելի է վերադարձ, կը հարցնէ թէ Ալուլեցի ի՞նչ պէտք ունէր աւելորդ բառով մը (Երկիրն) խճողելու իր նախադասութիւնը: Պ. Քիւրտեան մինչեւ հիմա սորված չէ՞ որ աւելորդարանութիւնները արտասովոր չեն առհասարակ, եւ Ալուլեցիի պէս անուս մարդու մը զրէին տակ՝ ընդհանրապէս: Այն հատուածին մէջ իսկ, որ այս վիճարանութեան տեղի տուաւ, Պ. Քիւրտեան չէ՞ տեսած որ Ալուլեցի գրած է «Սուլթան Մահմադ Բազալթէն»: Աւելորդ է ըսել թէ «Ալ-ի Օսմանայ երկիրն» ի մէջ աւելորդարանութիւն չկայ:

Իր պատասխանին մէջ, Պ. Քիւրտեան կարեւոր կէտ մը մոռցած է, այն՝ թէ ինք է որ տպագրուած ընադիր մը կը սրբագրէ եւ թէ, հետեւաբար, իր վրայ կը ծանրանայ նախ ընադիրն սխալը տպագրուածն ու եւ յետոյ իր սրբագրութիւնը արդարացինքը: Ըստ պարտականութիւնը:

Պ. Քիւրտեան ընադիրն սխալը չէ կրցած տպագրուանել, որովհետեւ սխալ չկայ: Իսկ իր սրբագրութիւնը արդարացինքու համար կ'ըսէ թէ շատ աւելի սովորական ընդունելի ձեւը «ալ ի Օսմանայ երկիրն» է: Ընդունելի որո՞ւ համար: Կ'երեւայ թէ Պ. Քիւրտեան ինքզինքը մեծ հեղինակութիւն մը կը կարծէ եւ կ'ակնկալէ որ ամէն մարդ ընդունի ինչ որ ինք կ'ընդունի: «Օսմանայ երկիր» ասացումը որ ուր զործածուած է Օսմանեան կայսրութեան համար: Յետոյ, ժէ դարուն «ալ» բառը ուր զործածուած է «ալլեւ» իմաստով, եւ մասնաւորապէս Ալուլեցիի զրէին տակ: Լէոյի յառաջ բերած քանի մը էջերուն մէջ կը տեսնուի որ Ալուլեցի «ալլի» զործածած է թէ՛ «եւ, ալ» իմաստով («Գարձեալ մին բէռն ապրիլում ալլի Նիկոլոսն ունէր», Լէօ, անդ, էջ 373) եւ թէ՛ «նորէն, անգամ մըն ալ, ա'յլ եւս» նշանակութեամբ («Բ. օրէն յետնայ ալլի եկի

Ամսդրամ», անդ, էջ 376)(5): Երբորդ, ինչ որ կարելի եւ նոյնիսկ հաւանական է, բայց որուն մասին չէ խորհած Պ. Քիւրտեան, անհրաժեշտ էր օրինակներով ցոյց տալ թէ ձայնաւորով սկսող բառէ մը առաջ, Ալուլեցի ի կը զործածէ վտանակ յ-ի:

«Զի դալ ալ ի Օսմանայ երկիրն» անընդունելի սրբագրութիւն մըն է ունէ պարագայի մէջ:

Քեօնօղլուի մասին իր պատասխանը նոյնքան խղճալի է: Կ'ընդունի թէ սխալ է: Բայց երբ կը կարծէ սխալը ուղղել, նորէն կը սխալի երբ կը զրէ. «Քեօնօղլուն (տեսութեան, զրոյցը) իրական զրոյց մը չէ, այլ ժողովրդական աւանդութիւն մը ժ-Ձ-Ժ-ի դարէն շատ աւելի հին»: Լաւագոյն չէ՞ր ըլլար որ Պ. Քիւրտեան բոլորովին լռութեամբ անցնէր ճշգրտման վերային: Եւ ըսել որ Պ. Քիւրտեան «զրախած» է այս զիրքն ալ:

Պ. Քիւրտեանի պատասխանը կը յիշեցնէ այն անիրաւ մարդիկը, որ ամէն զինով իրաւունք չահելու համար աղմուկ կը յարուցանեն, կը պոսան, կը հայհոյեն, յուսալով որ իրենց հակառակորդը, դայ-թակղութեան մը վախէն, տեղի տայ իրենց պաշտօնընկերուն առջեւ: Վիճարանելու այս ձեւը պարկեշտ չէ: Պարկեշտութեան նոյն պակասը աւելի ցայտուն կերպով կ'երեւայ երբ զիս կը մեղադրէ թէ չափազանց բծխողութիւն ցոյց տուած եմ իմ զրախօսականին առթիւ:

Այս մեղադրանքը, որ յատուկ է բոլոր նեղը մնացած մարդոց, կ'արժէ որ մասնաւոր յօդուածի մը նիւթ ըլլայ:

ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(5) Ուրիշ տեղ մը, էջ 375, «ալլի» կը թուի նշանակել «սակայն» («ալլի վարթարաւ երաւ»):

ՄԱՐԿԱՆԱԳՐ

Վաստակաւոր վարպետին
Արշակ Զօղանեանին

Ո՛վ Արարիչ Վահագն, տիեզերքի մեծ Վարպետ,
Երբոր բնութեան բազմաձայն օրհներկը դաշն ու բարի,
Յօղերուն հետ առաւելան, ծաղիկներու բոյրին հետ,
Թլուչիկներու եւ մանկանց դայլայլիկով Բեզ հասնի,

Լըսէ՛ հողոյ մ'անհանգիստ մրմունջներն ալ, ո՛վ Աստուած,
Իրադրծէ՛ իր արդար պահանջներն այդ հայրօրէն,
Ո՛հ, ընդունայն չըստասէ ձեռքն իր զուլիւղ երկարած
Ու հէք սրտին լըսէ՛ ձայնն անհուն սիրով քու նորէն...:

Ո՛վ Տէր, ո՛վ Տէր, չընե՛ս դուն արտերն առանց անձրեւին,
Ու ցորենները վաղուան հացին համար մեր արդար,
Դէմն հրկիզող արեւիդ ջուրի կարօտ չըխամբըն.
Զի մարդկութիւնը բարի ընող չընորհդ է ան, հա՛յր...:

Աղբիւրն առա՛նց կարկաշի թող չըցամբի, Տէ՛ր բարի,
Տերեւազուրկ չըջորնան ծառերն առանց աւիշին,
Տընակը դուրի տիրոջմէն, արտերն առանց արօրի,
Մայրն անդաւակ չըմբխա՛յ, աչքն ալ առանց իր լոյսին:

Աղքատին տո՛ւր հանապաղ հացն իր ու մեղրն անուշիկ,
Անժառանգն ալ լիանայ բարիքներովն այս հողին,
Հովերդ մեղմի՛կ փրչեն յար եւ պրտուղներն ալ յուշիկ
Իր տօթակէզ ճամբուն վրայ թափին իր բաժին:

Այս հողին վրայ փոխադրէ, ո՛վ Տէր, Եղեմը բերրի,
Այտե՛ղ ըլլայ դատաւարանդ արդարութեամբ մը հըզօր.
Զի ըստաստմն է դաժա՛ն, կը սպասէ սիրտը բարի,
Սիրոյ զըրախող հո՛ս պարզ ու դայն ապրինք ամէն օր:

Դրժոխքն ալ հո՛ս հաստատէ, հեղեղն ու չա՛նթ մահաբեր
Ահեղօրէն հարուածեն բռնակալ ուժն աւերող,
Թրչուածութիւնը լրիւղ աղահ ձեռքն ալ շահասէր.
Ելեքտրական հոսանքով անչարժանա՛յ, պրկուի՛ թնդ...:

Ու մանաւանդ Հայր արդար, Դուն մի՛ զրկեր դառնահամ
Մահն որ ի սպառ չրիւշը՛ գրթոտ հողին քերթողին,
Ու մի՛ կրտրեր, մի՛ կտրեր թեյն իր քնարին տարածամ
Որ կը կապէ սերտօրէն աստուածութիւնդ այս հողին:

30 - 7 - 1942

Փարիզ

ՄԱՌԻ ԱՌՄԱՃԵԱՆ